

WEB 1: De Wet in hoofdlijnen

I Inleiding

Algemeen Een groot deel van de Nederlandse bevolking heeft te maken met beroepsonderwijs. Meer dan een derde van de werkende beroepsbevolking heeft een middelbare beroepsopleiding of een opleiding in het leerlingwezen achter de rug. De vraag op de arbeidsmarkt naar mensen met een diploma beroepsonderwijs groeit bovendien nog steeds.

Ook de volwasseneneducatie is niet meer weg te denken uit het Nederlandse onderwijsbestel. In de volwasseneneducatie wordt onderscheid gemaakt tussen basiseducatie en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs. De basiseducatie betekent voor velen die hun kansen niet hebben gegrepen of nooit hebben gekregen een eerste stap naar verdere scholing en ontwikkeling. Duizenden niet-Nederlanders ontwikkelen daarnaast hun vaardigheid in de Nederlandse taal via het onderwijsaanbod Nederlands als tweede taal. Het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo) zorgt ervoor dat vele volwassenen alsnog een diploma of deelcertificaat mavo, havo of vwo kunnen halen.

Op 1 januari 1996 is de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) in werking getreden. Deze nieuwe wet is op de eerste plaats gemaakt om meer samenhang in al deze vormen van onderwijs te brengen. Zo start op 1 augustus 1997 een landelijke kwalificatiestructuur voor het beroepsonderwijs met vier duidelijke opleidingsniveau's en twee verschillende leerwegen. Ook de educatieve opleidingen worden ondergebracht in een eigen kwalificatiestructuur. Daarin wordt een aantal niveau's aangegeven, die aansluiten op de opleidingen in het beroepsonderwijs.

De kwalificatiestructuur educatie start op 1 januari 1997.

Schema 1 Schematisch zien de veranderingen in de opleidingenstructuur er als volgt uit:

Beroepsonderwijs

De situatie vanaf 1 augustus 1997

Opleidingen op vier verschillende niveau's:

- Assistentopleiding (niveau 1)
- Basisberoepsopleiding (niveau2)
- Vakopleiding (niveau 3)
- Middenkaderopleiding (niveau4)
- Specialistenopleiding (niveau 4)

Voor de opleidingen op deze niveau's worden

De oude situatie

In het huidige systeem komen de volgende opleidingen voor:

In het voltijds onderwijs:

- Kort middelbaar beroepsonderwijs
- Lang middelbaar beroepsonderwijs

En daarnaast in het leerlingwezen (leren én werken):

twee leerwegen onderscheiden:

- Beroepsbegeleidende leerweg (vergelijkbaar met het oude leerlingwezen)
- Beroepsopleidende leerweg (vergelijkbaar met het oude middelbaar beroepsonderwijs)

- Primair leerlingwezen
- Secundair leerlingwezen
- Tertiair leerlingwezen
- Oriëntatie en schakeling

Educatie

De situatie vanaf 1 januari 1997

De volgende opleidingen worden op verschillende niveau's aangeboden:

- Voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo)
- Opleidingen, gericht op breed maatschappelijk functioneren
- Nederlands als tweede taal
- Opleidingen, gericht op sociale redzaamheid

De oude situatie

In het huidige systeem komen de volgende opleidingen voor:

- Voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (vavo)
- Basiseducatie
- Nederlands als tweede taal
- Oriëntatie en schakeling
- Vormingswerk

De WEB moet leiden tot een onderwijsstelsel dat deelnemers van zeer diverse pluimage opvangt met op de persoon toegesneden opleidingen. Eigenlijk is de WEB het sluitstuk van een aantal ontwikkelingen die al veel eerder in gang zijn gezet, zoals een grotere aandacht voor de eisen van de arbeidsmarkt, betere onderlinge afstemming van opleidingen en een groeiende zelfstandigheid voor scholen om hun eigen onderwijs in te richten.

Belangrijk daarbij is de vorming van Regionale Opleidingen Centra (ROC's). De WEB gaat ervan uit dat alleen deze brede scholengemeenschappen door hun schaalgrootte voldoende garantie bieden op maatwerk voor de enorme waaier van deelnemers die op de educatie en het beroepsonderwijs afkomen. Voor 1 januari 1998 dienen alle bestaande scholen een plek te vinden binnen een ROC (zie ook kader: Regionale Opleidingen Centra).

Doelstellingen van de nieuwe wet Een goed onderwijssysteem op het gebied van educatie en beroepsonderwijs is onder meer van belang voor de economische vooruitgang in Nederland. De arbeidsmarkt heeft per slot van rekening behoefte aan vakmensen van voldoende niveau en met de juiste opleiding. In de WEB wordt een aantal maatregelen genomen om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren. Zo komt er in het beroepsonderwijs een heldere kwalificatiestructuur met een samenhangend onderwijsmodel en ruime aandacht voor beroepspraktijkvorming. De educatie krijgt een eigen kwalificatiestructuur met verbeterde mogelijkheden om door te stromen naar het beroepsonderwijs. De nieuwe wet heeft ook een belangrijke sociaal-culturele functie. Iedere burger heeft recht op algemene vorming en persoonlijke ontplooiing, zodat hij of zij goed kan functioneren in de maatschappij. Een belangrijk uitgangspunt van de WEB is daarom dat iedere burger in bezit komt van een zogenoemde minimum-startkwalificatie. Dat geldt vooral ook voor degenen die het onderwijs voortijdig dreigen te verlaten of door hun geringe opleidingsniveau een grote kans lopen uit het arbeidsproces te worden gestoten.

In het verlengde van deze gedachte is er aparte aandacht voor specifieke doelgroepen met onderwijsachterstanden, zoals allochtonen en gehandicapten. Het is niet alleen voor henzelf van groot belang dat zij zelfstandig hun weg weten te vinden in de samenleving. De WEB draagt hieraan bij door de onderwijsinstellingen de mogelijkheid te geven om leerroutes te ontwerpen, die speciaal zijn toegesneden op leerlingen met onderwijsachterstanden.

De deelnemer staat centraal, luidt één van de uitgangspunten van de WEB. De instellingen voor educatie en beroepsonderwijs moeten maatwerk leveren, zowel voor jongeren zonder arbeidservaring als voor werkenden en werkzoekenden. Dat betekent bijvoorbeeld dat de opleidingen uit de educatie en het beroepsonderwijs beter op elkaar aan moeten sluiten. De nieuwe structuur biedt daarvoor de mogelijkheden. Verder kunnen leerlingen in de toekomst verschillende onderwijsvarianten volgen, (voltijds of deeltijds) afhankelijk van hun persoonlijke mogelijkheden en voorkeuren. Om de kwaliteit van het onderwijs te vergroten komt er tenslotte een nieuw systeem van kwaliteitszorg en een bekostigingsmodel dat het leveren van prestaties bevordert.

Regionale Opleidingen Centra

Al enige tijd is in de educatie en het beroepsonderwijs een proces van schaalvergroting gaande. Het aantal scholen in het beroepsonderwijs is bijvoorbeeld afgenomen van meer dan 500 tot ongeveer 140 en het aantal vavo-scholen is teruggebracht van ruim 80 tot 48. Er heeft integratie plaatsgevonden van scholen voor middelbaar beroepsonderwijs, leerlingwezen en voortgezet algemeen volwassenen onderwijs. De toegenomen zelfstandigheid en de nieuwe taken voor het onderwijs, vragen eveneens om grotere instellingen met een stevig management en goede mogelijkheden tot een meer professionele aanpak. Alleen onderwijsinstellingen van een behoorlijke onderwijskundige en bestuurlijke omvang zijn in staat voldoende toegankelijke, doelmatige en op de persoon toegesneden opleidingen te

bieden.

Sinds januari 1992 wordt gesproken over de vorming van 45 tot 50 Regionale Opleidingen Centra (ROC's). Die moeten het complete scala van de huidige opleidingen uit de educatie en het beroepsonderwijs bieden: vormingswerk, basiseducatie, vavo, leerlingwezen en mbo in tenminste drie sectoren (techniek, economie, dienstverlening en gezondheidszorg en landbouw en natuurlijke omgeving). Voor 1 januari 1998 moeten alle instellingen een plek hebben gevonden in een ROC. De agrarische opleidingen zijn ondergebracht in Agrarische Opleidings Centra (AOC's).

Volgens de WEB mogen de nieuwe instellingen twee gedaanten aannemen: als institutioneel geïntegreerde instellingen en bestuurlijk gefuseerde instellingen. Bij de institutionele integratie is echt sprake van een samengaan van nu bestaande opleidingen in één instelling met één bevoegd gezag, één bestuur en één centraal beleid. In het geval van een bestuurlijk gefuseerde instelling werken de opleidingen op zijn minst samen op het gebied van het financieel, personeels- en onderwijsbeleid. Ook moet zij beschikken over één aanspreekpunt voor de overheid en zijn zij verplicht tot het voeren van een gezamenlijk beleid voor kwaliteitsbewaking.

Instellingen die niet voor 1 januari 1998 een plek gevonden hebben binnen een ROC, krijgen geen geld meer van de overheid. Op die regel zijn echter een aantal uitzonderingen. Zo mogen vakscholen, die opleidingen verzorgen voor een specifieke branche, blijven bestaan. Ook instellingen die landelijk de laatste zijn van een bepaalde richting houden het recht op bekostiging door de overheid (bijvoorbeeld een reformatische en een gereformeerde instelling).

II Kwalificatiestructuur Beroepsonderwijs

Algemeen Centraal in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs staat een landelijke kwalificatiestructuur voor het beroepsonderwijs. Daarin is een nieuw onderwijsmodel opgenomen. De educatie krijgt een eigen kwalificatiestructuur, die zal aansluiten op de kwalificatiestructuur voor het beroepsonderwijs. In hoofdstuk IV komt de kwalificatiestructuur educatie aan de orde.

Schema 2 In het beroepsonderwijs worden vanaf 1 augustus 1997 vijf soorten opleidingen onderscheiden, die aansluiten bij vier kwalificatieniveau's. Schematische ziet dat er als volgt uit:

	Niveau	Opleiding	Duur
NB: Een aantal - kort durende - opleidingen is ondergebracht in een aparte categorie. Deze opleidingen duren tenminste 15 weken.	1	Eenvoudige uitvoerende werkzaamheden	Assistentopleiding 0,5-1 jaar
	2	Uitvoerende werkzaamheden	Basisberoepsopleiding 2-3 jaar
	3	Volledige zelfstandige uitvoering van werkzaamheden	Vakopleiding 2-4 jaar
	4	Volledige zelfstandige uitvoering van werkzaamheden met brede inzetbaarheid dan wel specialisatie	Middenkaderopleiding Specialistenopleiding 3-4 jaar 1-2 jaar

Het schema met de kwalificatieniveau's zou er als voorbeeld voor verkoopfuncties als volgt uit kunnen zien:

niveau	opleiding	kwalificatie	voorbeeld van een eindterm
1	assistentopleiding	assistentverkoper	kan eenvoudige procedures uitvoeren
2	basisberoepsopleiding	verkoper	kan procedures uitvoeren
3	vakopleiding	eerste verkoper	kan collega's aansturen bij het uitvoeren van procedures
4	middenkaderopleiding	ondernemer detailhandel	kan procedures bepalen

De kwalificatiestructuur formuleert 'wat' het onderwijs moet realiseren.

Voor elke opleiding worden eindtermen geformuleerd. In de eindtermen wordt, op een zeker abstractieniveau, aangegeven wat van afgestudeerden op elk van de kwalificatieniveau's in de praktijk wordt verwacht.

Daarbij wordt rekening gehouden met beroepsgerichte, doorstroom- en algemeen vormende elementen. De eindtermen zijn ontworpen door de landelijke organen voor het beroepsonderwijs (zie kader: landelijke organen). Via een adviesronde stelt de minister van onderwijs ze vast.

Hoe de instellingen het onderwijs organiseren blijft een zaak van henzelf. Ook kunnen zij zelf beslissen over de invulling van de ruimte die niet in de eindtermen is omschreven. Deze 'vrije ruimte' kunnen de instellingen gebruiken voor een eigen onderwijsaanbod, bijvoorbeeld met een levensbeschouwelijk karakter. Verder nemen de instellingen alle beslissingen over het onderwijs en de examens op in een onderwijs- en examenregeling.

Kwalificatie-niveau's Deelnemers aan het beroepsonderwijs stromen in het nieuwe onderwijsmodel op een bepaald kwalificatieniveau uit. Wanneer zij hun opleiding met succes afronden krijgen de deelnemers een diploma. Dat wil echter niet zeggen dat voortijdige schoolverlaters met lege handen blijven staan. Bij een bepaald kwalificatieniveau hoort een reeks deelkwalificaties, die ieder afzonderlijk worden beloond met een certificaat. Deze opleiding kan - zoals eerder gezegd - op twee manieren worden gevolgd: beroepsbegeleidend of beroepsopleidend.

De 'startkwalificatie', waarover iedere burger minimaal zou moeten beschikken, wordt behaald op het tweede niveau van de kwalificatiestructuur (basisberoepsbeoefenaar). Het gaat daarbij om het beschikken over vaardigheden, die nodig zijn voor het uitvoeren van enigszins gecompliceerde routines en standaardprocedures. Het niveau van verantwoordelijkheid van deze beroepsbeoefenaar beperkt zich daarbij tot het eigen takenpakket. Het niveau komt globaal overeen met het huidige niveau primair leerlingwezen of kort middelbaar beroepsonderwijs.

Echt nieuw is het eerste niveau (assistent) van de kwalificatiestructuur. Het is in het leven geroepen om deelnemers die niet in staat zijn een startkwalificatie te halen toch met een diploma de arbeidsmarkt op te laten gaan. Ook in het bedrijfsleven is behoefte aan gediplomeerden op dit niveau. Vergeleken met de basisberoepsbeoefenaar zal de assistent minder gecompliceerde werkzaamheden uitvoeren, die meestal een lagere snelheid van handelen en denken vragen.

Op niveau drie (vakfunctionaris) houdt de afgestudeerde zich niet alleen meer bezig met de uitvoering van het eigen takenpakket. De vakfunctionaris moet zich kunnen verantwoorden tegenover collega's en controleert en begeleidt het toepassen van standaardprocedures door

anderen. Ook het bedenken van procedures als het gaat om werkvoorbereiding en beheer zal tot zijn of haar vaardigheden behoren. Het niveau komt ongeveer overeen met dat van het secundair leerlingwezen.

Het vierde niveau (middenkaderfunctionaris of specialist) vereist beroepsonafhankelijke vaardigheden, zoals tactisch en strategisch handelen. De middenkaderfunctionaris of specialist zal uitdrukkelijk een hiërarchische verantwoordelijkheid gaan dragen, waarbij het niet gaat om verantwoordelijkheid in uitvoerende zin, zoals bij controle en begeleiding, maar meer om formele, organisatorische verantwoordelijkheid. Verder behoort het bedenken van nieuwe procedures tot het takenpakket. Het niveau van de middenkaderfunctionaris is het best te vergelijken met afgestudeerden van het huidige lang-mbo. Het niveau van de specialist komt globaal overeen met dat van het tertiair leerlingwezen.

Voordelen van de kwalificatiestructuur De landelijke kwalificatiestructuur beroepsonderwijs heeft een aantal belangrijke voordelen. Deelnemers aan de (voltijdse) beroepsopleidende leerweg van een opleiding, kunnen makkelijk overstappen naar de (deeltijdse) beroepsbegeleidende variant. Dat kan hen ervan weerhouden hun opleiding volledig af te breken, wanneer zij liever aan het werk gaan. Daarnaast kan een heldere formulering van de vraag naar kwalificaties binnen het bedrijfsleven er bijvoorbeeld toe bijdragen dat jongeren met een beter aansluitende opleiding het onderwijs verlaten. En doordat is aangesloten bij de zogenoemde Europese SEDOC-classificatie wordt de internationale mobiliteit gestimuleerd. De diploma's zijn eenvoudiger vergelijkbaar en beter uitwisselbaar.

Voortijdige uitstroom wordt tegengegaan door de mogelijkheid om deelkwalificaties te halen. Dat stimuleert deelnemers om ook de meeromvattende diploma's te halen op één van de vier kwalificatieniveau's. De deelkwalificaties maken bovendien een flexibele en tussentijdse instroom mogelijk voor diegenen die alsnog een volledig kwalificatie willen halen.

Verder biedt de kwalificatiestructuur door haar uniforme en doorzichtige opbouw meer mogelijkheden voor vrijstellingen. Dat kan een belangrijke verkorting van de leerweg opleveren, wanneer leerlingen instromen vanuit één van de andere niveau's of vanuit de educatie en de eerste fase van het voortgezet onderwijs. De toegankelijkheid van het onderwijs zal door de onderlinge vergelijkbaarheid en inwisselbaarheid van programma-onderdelen bovendien toenemen.

Landelijke Organen Beroepsonderwijs

De zogenoemde landelijke organen voor het beroepsonderwijs spelen een belangrijke rol in de WEB. Per bedrijfstak, groep van bedrijfstakken of beroepencategorie formuleren zij de eindtermen voor het beroepsonderwijs. Daarin geven zij ook aan welke deelkwalificaties onderworpen dienen te worden aan 'externe legitimering' (zie hoofdstuk V: kwaliteitszorg).

Daarnaast dragen de landelijke organen verantwoordelijkheid voor de beroepspraktijkvorming. Zij dienen er bijvoorbeeld zo veel mogelijk voor te zorgen dat er voldoende praktijkplaatsen beschikbaar zijn in het bedrijfsleven. Ook dragen zij bij aan de bevordering van de kwaliteit van praktijkplaatsen, onder meer door het verlenen van 'keurmerkstempels'. De landelijke organen houden zelf een register bij van 'geaccrediteerde leerbedrijven'.

Het bestuur van een landelijk orgaan bestaat uit werkgevers, werknemers en onderwijsinstellingen. Iedere groepering bezet eenderde deel van de plaatsen. Onderdeel van ieder landelijk orgaan is een adviserende Commissie Onderwijs Bedrijfsleven (COB), die voor de helft bestaat uit vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en voor de helft uit vertegenwoordigers van de onderwijsinstellingen.

III Onderwijsmodel Beroepsonderwijs

Algemeen Onderdeel van de kwalificatiestructuur beroepsonderwijs is een nieuw onderwijsmodel. De nu bestaande opleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en leerlingwezen worden daar in ondergebracht. Geprobeerd is om het model zo eenvoudig mogelijk te houden. Op die manier zijn de opleidingen goed vergelijkbaar en ontstaan weinig problemen bij de overstap van leerlingen naar een andere instelling of een andere leerweg.

In het beroepsonderwijs wordt aan elk kwalificatieniveau een opleiding verbonden (zie schema 2). Dat zijn de assistentopleiding met een studieduur van 0,5 tot 1 jaar, de basisberoepsopleiding met een studieduur van 2 tot 3 jaar en de vakopleiding met een studieduur van 2 tot 4 jaar. De opleidingen kunnen na elkaar worden gevolgd, waarbij het einddiploma van de één de toegangkaart voor de andere kan zijn.

Alleen op het vierde niveau worden twee soorten opleidingen onderscheiden: de middenkaderopleiding met een studieduur van 3 tot 4 jaar en de specialistenopleiding met een studieduur van 1 tot 2 jaar. Om de specialistenopleiding te mogen volgen is een diploma van een vakopleiding of middenkaderopleiding verplicht.

Een algemene karakteristiek van de opleidingen moet zijn dat ze beschikken over een herkenbare 'breedte'. Voor iedere bedrijfstak of groep van bedrijfstakken kan het model meer of minder worden ingevuld. Smalle, zeer functiegerichte trainingen komen niet in aanmerking voor een zelfstandige plaats in het onderwijsmodel. Niet voor elke bedrijfstak of beroepsdomein zijn dus opleidingen beschikbaar op alle vier niveau's.

Registratie Alle opleidingen uit de kwalificatiestructuur worden opgenomen in het centraal register beroepsopleidingen (crebo). Daarin staat aan welke instelling een opleiding wordt gegeven, wat de eindtermen zijn, hoe de 'beroepspraktijkvorming' is geregeld en welke deelkwalificaties worden onderworpen aan 'externe legitimering' (zie hoofdstuk V: kwaliteitszorg). Ook vermeldt het register welke opleidingen door de overheid worden betaald en welke instellingen het recht hebben om de 'externe legitimering' van examens te verzorgen.

Het crebo draagt er aan bij dat iedereen op de hoogte kan zijn van het onderwijsaanbod in het beroepsonderwijs en de plaats van de opleidingen in de kwalificatiestructuur. De lijst wordt jaarlijks voor 1 februari vastgesteld door de minister van onderwijs en geldt dan voor het eerst volgende cursusjaar. Instellingen moeten hun opleidingen uiterlijk voor 1 december aanmelden. De landelijke organen voor het beroepsonderwijs hebben in de tussentijd de gelegenheid om te adviseren over de indeling van het register.

**Beroepspraktijk-
vorming** Voor een goede beroepsopleiding zijn kennis van en ervaring met de praktijk onmisbare elementen. In de WEB is daarom veel aandacht voor versterking van de beroepspraktijkvorming. Iedere beroepsopleiding moet hiervoor een substantieel deel inruimen, met een algemeen minimumpercentage van twintig procent. Geen enkele deelnemer heeft recht op een diploma zonder aan dit onderdeel te hebben meegedaan. De omvang van de beroepspraktijkvorming wordt door de landelijke organen per opleiding vastgelegd in de eindtermen.

Alle opleidingen uit de kwalificatiestructuur kunnen in principe via twee leerwegen worden gevolgd:

- Een beroepsopleidende leerweg, waarbij de omvang van de beroepspraktijkvorming tussen de twintig en zestig procent ligt.
- Een beroepsbegeleidende leerweg, waarbij het percentage beroepspraktijkvorming meer dan zestig procent is.

De beroepsopleidende leerweg lijkt sterk op het huidige middelbaar beroepsonderwijs. De beroepsbegeleidende leerweg is vergelijkbaar met het huidige leerlingwezen.

Het onderscheid tussen de twee leerwegen is de uitkomst van een al veel langer lopende discussie. Aanvankelijk was het de bedoeling om één soort opleiding in te stellen met een flink percentage praktijkvorming buiten school. Op aandrang van de onderwijsinstellingen en de landelijke organen voor het beroepsonderwijs is echter besloten om het onderscheid tussen dagonderwijs en leerlingwezen te handhaven, maar wel te zoeken naar een zo goed mogelijke afstemming. De twee leerwegen zijn het resultaat. De hoofddoelstelling van het beleid, een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, is in de wet echter volledig gehandhaafd.

Particuliere Opleidingen

Een vernieuwend element in de WEB betreft de particuliere onderwijsinstellingen, die geen recht hebben op geld van de overheid (het zogenoemde 'niet bekostigde onderwijs'). Ook zij kunnen hun opleidingen onderbrengen in het systeem van de nieuwe wet. Onder dezelfde voorwaarden als de instellingen die wél door de overheid worden betaald (het 'bekostigde onderwijs'). Dat betekent onder meer dat opleidingen uit het secundair beroepsonderwijs zowel verzorgd kunnen worden door overheids-bekostigde als particuliere onderwijsinstellingen.

Voor bekostigde instellingen en particuliere instituten die een opleiding uit de kwalificatiestructuur willen aanbieden gelden dezelfde voorwaarden. Zo dienen ze zich beiden te houden aan de regels rond aanmelding voor het centraal register beroepsopleidingen (crebo), kwaliteitsbewaking, onderwijs en consumentenbescherming. Op die manier ontstaat een stelsel waaraan bekostigde en niet-bekostigde instellingen op voet van gelijkheid kunnen deelnemen - en dus tot op zekere hoogte met elkaar kunnen concurreren.

Met de opname van het niet-bekostigde onderwijs in de WEB is een groot belang gemoed: de particuliere instellingen verzorgen meer dan de helft van het totale onderwijsaanbod in het secundair beroepsonderwijs. Voor de deelnemers is het bijzonder plezierig te weten dat hun opleiding een duidelijke plaats heeft in een landelijke kwalificatiestructuur. Nu is de erkenning van particuliere instellingen nog in een aparte wet geregeld.

Door opname in de WEB ontstaat er voor de onderwijs deelnemers meer inzicht en helderheid met betrekking tot het aanbod.

IV Educatie

Algemeen Net als het beroepsonderwijs krijgt ook de educatie een eigen kwalificatiestructuur. Over de precieze uitwerking daarvan moeten de beslissingen nog vallen. Het laatste voorstel op dit terrein is gedaan door de werkgroep 'PROVE' (Programma-eenheid rendementsvraagstukken volwassenen educatie) onder leiding van oud-staatssecretaris E. ter Veld. Volgens 'PROVE' dienen er ook in de educatie een aantal duidelijke opleidingsniveau's te komen, die voor een groot deel rechtstreeks aansluiten op de opleidings-niveau's uit de kwalificatiestructuur voor het beroepsonderwijs.

Anders dan bij het beroepsonderwijs gaat het in educatie niet om kwalificaties voor een bepaald beroep. De educatie is gericht op een goede aansluiting op het beroeps- en voortgezet onderwijs. Daarnaast staat het leren functioneren in de samenleving (sociale redzaamheid) voorop. Vanaf 1 januari 1997 worden vier typen opleidingen onderscheiden:

- Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo)
- Opleidingen, gericht op breed maatschappelijk functioneren
- Opleidingen Nederlands als tweede taal
- Opleidingen, gericht op sociale redzaamheid

De regelingen voor het eerste type opleiding (vavo), waarmee de deelnemers een (deel) diploma mavo, havo of vwo kunnen halen zijn gelijk aan die in de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO). De andere drie typen opleidingen zijn in de WEB opgenomen. Uiteindelijk zullen zij op een aantal verschillende niveau's worden aangeboden.

De educatie opleidingen De opleidingen die zijn gericht op breed maatschappelijk functioneren mikken onder meer op het eindniveau van de eerste fase van het voortgezet onderwijs (basisvorming). Ze zijn niet bedoeld als eindonderwijs, maar als voorbereiding op een voortgezette opleiding. Dat kan een vavo-opleiding zijn, maar ook een basisberoepsopleiding, vakopleiding of middenkaderopleiding. Ze vormen op die manier de duidelijkste link in het systeem tussen educatie en beroepsvorming.

Een vooraanstaande positie wordt ingenomen door de opleiding Nederlands als tweede taal (NT-2), waarmee niet-Nederlanders hun taalvaardigheid op aanvaardbaar niveau kunnen brengen. Gezien het belang van inburgering zal deze opleiding de komende jaren nog aan betekenis winnen. Op dit moment wordt NT-2 nog afgesloten met een staatsexamen, als waarborg voor een maximale bruikbaarheid in de samenleving. Vanwege het civiel effect van de staatsexamens en het belang daarvan voor de deelnemers, zal dit systeem nog enige tijd worden voortgezet. Uiteindelijk gaat echter hetzelfde gelden als voor de andere opleidingen in de educatie: de minister van onderwijs stelt de eindtermen vast, terwijl de instellingen verantwoordelijk zijn voor de examinering en de inrichting van het onderwijs.

Tot slot komen er in de educatie opleidingen met een algemeen oriënterend karakter. Op dit moment worden die verzorgd in de basiseducatie. Ze richten zich op een niveau van minimale zelfredzaamheid op het gebied van taal, rekenen en sociale vaardigheden. De minister van onderwijs kan de eindtermen voor deze opleidingen vaststellen, maar verder krijgen de scholen een grote mate van vrijheid bij de invulling ervan. De gemeenten spelen een centrale rol bij de educatie (contracten, doelgroepen). Zie hierover verderop in deze brochure in het hoofdstuk planning en bekostiging.

De programma's oriëntatie en schakeling (O&S) voor volwassenen zijn als apart aanbod overbodig geworden, omdat de opleidingen educatie, gericht op breed maatschappelijk functioneren al voldoende zorgen voor doorstroming en verwijzing. Er blijven voorbereidende en aanvullende activiteiten bestaan binnen het beroepsonderwijs in de Regionale Opleidingen Centra (ROC's). De assistent- en basisberoepsopleidingen krijgen er extra geld voor, omdat mag worden aangenomen dat zich juist op deze niveau's studieproblemen voordoen bij deelnemers met onvoldoende vooropleiding.

Vormingswerk

De huidige vormingsinstituten krijgen, net als de instellingen voor beroepsonderwijs en educatie, een plek in de nieuw te vormen Regionale Opleidingen Centra (ROC's). Het vormingswerk wordt opgenomen in het beroepsonderwijs. Het is immers voor alle leerlingen van essentieel belang, dat zij beschikken over (minimaal) een beroeps kwalificatie. Speciale aandacht blijft echter noodzakelijk voor leerlingen die zonder extra ondersteuning geen reële kans hebben in het beroepsonderwijs.

Een groot voordeel van deze gang van zaken is dat de huidige activiteiten van het vormingswerk ter beschikking komen van alle leerlingen in de educatie en het beroepsonderwijs. Verwacht mag worden dat de ROC's hun poorten steeds meer open zetten voor deelnemers die alleen met extra ondersteuning in staat zijn een startkwalificatie te halen.

V Kwaliteitszorg

Algemeen Het onderwijs in de sector educatie en beroepsonderwijs behoort dienstbaar te zijn aan maatschappelijke behoeften buiten de instellingen.

De deelnemers, het bedrijfsleven, het vervolgonderwijs en de gemeentelijke en rijksoverheid verlangen allemaal het hunne van de instellingen.

Zij willen bijvoorbeeld een diploma met voldoende waarde op de arbeidsmarkt, een toegankelijk systeem voor doelgroepen in achterstandssituaties, een duidelijke voorbereiding op vervolgonderwijs of een laag percentage vroegtijdige schoolverlaters.

Al die wensen vormen samen de kwaliteitseisen aan de onderwijsinstellingen. Ze worden, als onderdeel van de eindtermen, op papier gezet door de landelijke organen voor het beroepsonderwijs. De instellingen zelf moeten er voor zorgen dat ze aan de kwaliteitseisen voldoen. Ze zullen er in de toekomst in steeds sterkere mate op worden aangesproken en beoordeeld. Op die manier kan aan een van de centrale doelstellingen van de WEB worden voldaan: het versterken van de kwaliteit van de educatie en het beroepsonderwijs.

Interne en externe kwaliteitszorg Een belangrijke vernieuwing is de ontwikkeling van een systeem van kwaliteitszorg. De instellingen zelf nemen de eerste stap: zij werken aan kwaliteitsverbetering en rapporteren daar iedere twee jaar over in een kwaliteitsverslag. In zo'n verslag wordt openbaar verantwoording afgelegd over de manier waarop de instelling heeft gewerkt aan het leveren van de gewenste kwaliteit. Ook moet worden vermeld wat er is gebeurd met de uitkomsten van eerdere onderzoeken en welke acties voor verbetering zijn ondernomen of staan gepland.

Een ander element in de kwaliteitszorg is een nieuwe methode om de kwaliteit 'van buitenaf' te garanderen: de externe legitimering van de examinering. Bij de kleinst mogelijke meerderheid (minimaal 51 procent) van de deelkwalificaties die nodig zijn om een volledig diploma te halen, wordt de examinering verricht door, of onder verantwoordelijkheid van een instantie buiten de onderwijsinstelling zelf. Deze 'exameninstellingen' dienen onafhankelijk te zijn van de instelling waar het onderwijs is gegeven. Ook moeten zij, met behulp van onafhankelijke deskundigen, aantonen dat zij zelf van voldoende kwaliteit zijn. De exameninstellingen worden vermeld in het centraal register beroepsopleidingen.

Sancties en toezicht Mocht blijken dat er iets niet klopt aan de kwaliteit van een opleiding, dan is het in eerste instantie de instelling zelf die actie moet ondernemen. Als een instelling herhaalde malen in gebreke blijft, volgt een formele waarschuwing van de minister van onderwijs. Daarna, als opnieuw geen verbetering is opgetreden, kan een school zijn aanspraak verliezen op bekostiging en wordt het recht ingetrokken om officiële diploma's uit te reiken.

Het algehele toezicht is opgedragen aan de inspectie van het onderwijs. Net als in het hoger onderwijs beperkt zich dat tot een overkoepelende controle op de wijze waarop de instellingen zorgen voor hun kwaliteitsbewaking. Als daartoe aanleiding bestaat, kan de inspectie bij wijze van contra-expertise wel een eigen onderzoek door een commissie van externe deskundigen laten uitvoeren.

Onderwijscontract

Eén van de kwaliteitsversterkende en consumentenbeschermende instrumenten in de WEB wordt in handen gelegd van de meest centrale partij in het onderwijs: de deelnemers zelf. Zij gaan voor de duur van hun inschrijving met de instelling een schriftelijke overeenkomst aan, waarin de rechten en plichten van beide partijen zijn vastgelegd. Zo moeten er afspraken worden gemaakt over de studiebegeleiding, studietoelagen, beroepskeuzevoorlichting, de inhoud en inrichting van het onderwijs en de regels omtrent schorsing en verwijdering. Ook is er ruimte voor individuele afspraken over bijvoorbeeld een versnelde of afwijkende leerweg.

De overeenkomst, waarvan de uitvoering in ernstige gevallen via de rechter kan worden afgedwongen, maakt duidelijk dat de instelling niet alleen door de overheid kan worden aangesproken op haar prestaties, maar ook door deelnemers zelf. Hierdoor worden waarborgen gecreëerd om het onderwijs daadwerkelijk aan de te verwachten kwaliteit te laten voldoen. Anderzijds biedt het contract ook de instelling de kans om de deelnemer op zijn of haar verplichtingen te wijzen. Op die manier wordt voor beide partijen duidelijk dat onderwijs geen vrijblijvende zaak is.

VI Planning en bekostiging

Algemeen Een groot aantal verschillende partijen moet er voor zorgen dat de doelstellingen van de WEB ook daadwerkelijk worden gehaald. De rijksoverheid blijft weliswaar verantwoordelijk voor een goed verloop van de educatie en het beroepsonderwijs en de bekostiging daarvan, maar tegelijkertijd is het de bedoeling dat de uitvoerders van het beleid zoveel mogelijk eigen ruimte krijgen. Zij moeten zelf zorgen voor een omvangrijke uitstroom van afgestudeerden met een acceptabel niveau.

Deze gang van zaken vereist allereerst een nauwkeurige afstemming van taken en verantwoordelijkheden tussen de betrokken partijen. In het beroepsonderwijs gaat het vooral om de onderwijsinstellingen en de landelijke organen beroepsonderwijs. In de educatie spelen de gemeenten een centrale rol. De toekomstige taak van de rijksoverheid beperkt zich, naast het controleren van voorschriften voor bijvoorbeeld kwaliteitszorg en het onderwijscontract, vooral tot de bekostiging en de controle van de besteding van de middelen. Daarbij wordt in het vervolg meer rekening gehouden met geleverde prestaties.

**Beroeps-
onderwijs** De bekostiging van het beroepsonderwijs wordt in de toekomst gebaseerd op het aantal deelnemers en de geleverde prestaties van die deelnemers in de vorm van diploma's. Voor de groepen met een laag instroomniveau geldt daarbij een speciale opslag. Doel van deze systematiek is verhoging van het rendement en voorkoming van tussentijdse uitval. Instellingen worden gestimuleerd deelnemers op een zo efficiënt en effectief mogelijke manier naar het eindexamen te leiden. Het nieuwe bekostigingsmodel start op 1 januari 2000. In de periode tussen 1 augustus 1997 (de start van de kwalificatiestructuur) en 1 januari 2000 krijgt het beroepsonderwijs een gestabiliseerd budget.

Educatie De opleidingen in de educatie worden vanaf 1 januari 1997 betaald door de gemeenten. Door het afsluiten van contracten met ROC's bepalen zij voor welke doelgroepen en tegen welke prijs een bepaalde opleiding educatie wordt aangeboden. Doordat de gemeenten dicht bij de burgers staan, zijn zij bij uitstek in staat een goede schatting te maken van de gewenste onderwijsvoorzieningen. Voor de bekostiging ontvangen de gemeenten een bedrag van de rijksoverheid. Het totale budget wordt verdeeld volgens een algemene verdeelsleutel, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met het aantal volwassen inwoners in de regio, hun opleidingsniveau en hun etnische achtergrond.

Naar verwachting zal het merendeel van de contracten worden afgesloten tussen gemeenten en onderwijsinstellingen binnen de eigen regio. Het staat de gemeenten echter vrij om ook buiten hun regio contracten af te sluiten, bijvoorbeeld als een bepaalde specialisatie niet direct

voorhanden is in het meest nabije ROC.

VII Invoering van Wet

Op 1 januari 1996 is de WEB in werking getreden. Dat wil echter niet zeggen dat alle maatregelen in één klap van kracht zijn worden. Gekozen is voor een gefaseerde aanpak. Voor de belangrijkste onderwerpen ziet de invoering er als volgt uit:

Institutionele vormgeving

1/8/1997 Afsluiting tweede ronde ROC-aanvragen

1/12/1997 Afsluiting derde ronde ROC-aanvragen

1/4/1998 Uiterste datum waarop de opleidingen onderdak moeten hebben in een ROC.

Kwalificatiestructuur beroepsonderwijs

1/5/1996 De landelijke organen formuleren voor de eerste keer de eindtermen voor het beroepsonderwijs en adviseren over bekostiging, leerwegen en externe legitimering van de examens.

1/8/1996 De minister neemt voor de eerste keer een beslissing over de eindtermen voor het beroepsonderwijs, bekostiging, leerwegen en externe legitimering van de examens.

1/8/1997 Start kwalificatiestructuur bekostigd en onbekostigd beroepsonderwijs en afbouw van het bestaande opleidingsaanbod.

Kwalificatiestructuur educatie

1/1/1997 Start kwalificatiestructuur educatie

Kwaliteitszorg

1/5/1997 Eerste indiening beperkt kwaliteitsverslag door onderwijs- en exameninstellingen die voor 1 januari 1997 zijn gevormd.

1/5/1998 Eerste indiening beperkt kwaliteitsverslag door onderwijs- en exameninstellingen die na 1 januari 1997 zijn gevormd.

1/5/1999 Indiening volledig kwaliteitsverslag door alle onderwijs- en exameninstellingen. Daarna tweejaarlijkse cyclus.

1/1/2000 Volledige invoering externe legitimering.

Bekostiging

1/1/1997 Start bekostiging van de educatie door de gemeenten.

1/8/1997 De beroepsopleidingen krijgen (tot 1/1/2000) een stabiel budget.

1/1/2000 Start bekostiging van de beroepsopleidingen op basis van deelname en prestaties.

Titels

Deze reeks bestaat uit de volgende titels:

- 1 De Wet educatie en beroepsonderwijs in hoofdlijnen
- 2 De wettekst
- 3 De aanpak van de implementatie
- 4 Termen en definities
- 5 Regionale opleidingscentra en overige instellingen
- 6 De kwalificatiestructuur beroepsonderwijs
- 7 De rol van de gemeenten
- 8 De landelijke organen beroepsonderwijs
- 9 Het particulier onderwijs

De delen 1 tot en met 9 verschijnen in het voorjaar 1996. Daarna zullen nog meer delen verschijnen. Ondermeer over de volgende onderwerpen.

- Het bedrijfsleven
- De deelnemers
- Het agrarisch onderwijs
- De kwaliteitszorg
- De examinering
- Het particulier onderwijs
- De kwalificatiestructuur educatie
- Het informatie-statuu
- Studie- en beroepskeuze
- Internationalisering